

“ผู้คิดต้นกระแสน้ำ ผู้คือปรัชญาจารย์
คือปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ผู้วางรากฐาน
ให้เศรษฐศาสตร์การเมืองไทย: ว่าด้วย
แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง
ของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์”

The Man who initiated Political Economy
in Thailand, Dr. Preecha Piamphongsant:
The Concept Idea of Political Economy

ศุวพล ทองอินทราช*

บทคัดย่อ

เศรษฐศาสตร์การเมืองถือเป็นสาขาวิชาใหม่สำหรับสังคมไทย เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ โดยการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองไทยมีสองลักษณะคือ ในอดีตจะอยู่นอกสถาบันการศึกษาเป็นศาสตร์ที่ได้รับความสนใจเฉพาะในหมู่ปัญญาชนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเศรษฐศาสตร์การเมืองมีพื้นฐานการทำความเข้าใจโลกและสังคมบนรากฐานทางวิชาการ มีการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์เพื่อชี้นำสังคมไปสู่การเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลให้ไม่ถูกใจผู้ที่มีอำนาจ ในช่วงที่สังคมไทยตกอยู่ภายใต้บรรยากาศของการปกครองแบบเผด็จการ แต่เมื่อบรรยากาศทางการเมืองคลี่คลายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

* ศุวพล ทองอินทราช อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มากขึ้น การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองก็เข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย โดยมีการบรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองสำหรับนักศึกษาครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2519 ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่สิ่งที่ทำให้เศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นที่รู้จักของสังคม คือ การก่อตั้งกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองขึ้นที่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นสำนักคิดที่สำคัญ กระทั่งปัจจุบันมีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับปริญญาเอก ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หนึ่งในผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้ง วารสารฐาน เผยแพร่ความคิด ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของประเทศไทย คือ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ จึงเป็นที่มาสำคัญของบทความนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ซึ่งถือเป็นนักคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย

คำสำคัญ : เศรษฐศาสตร์การเมือง, ความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง, ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

Abstract

Political economy is a new field of study in Thailand, compared to other fields such as political science and law. There are two types of study on Thai political economy. In the past, this field of study was not part of educational institutes and was interested merely by scholars. Since political economy is based on understanding of the world and society on academic foundation with creative criticism for guiding a society to a new change, it resulted in dissatisfaction from authorities during the governance of dictatorship. Nevertheless, after the governance of the country was changed into democracy, political economy has become a part of university study. In 1976, the first lecture on political economy for students was held at the Faculty of Economics, Thammasart University.

The reason making political economy become well-known was the foundation of political economy group which was an important school of thought at the Faculty of Economics, Chulalongkorn University in 1979. At present, there are courses of study in Bachelor, Master, and Doctoral Degrees at the Faculty of Political Science and Law, Burapa University. The key person who initiated, laid the foundation of, and propagated the concept of Political economy in Thailand was Dr. Preecha Piamphongsant. This research, thus, aimed to study the political economy theory of Dr. Preecha Piamphongsant, one of the most important political economy scholars of Thailand.

Keywords : Political Economy, Thoughts Of Political Economy, Preecha Piamphongsant

“ความรู้เกิดจากสถานการณ์ที่มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันอย่างเสรี
และเป็นอิสระ”

(Jurgen Habermas)

กระแสดารแห่งเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย

บรรดาดารวิทยาการสมัยใหม่ที่เรียกว่า “ศาสตร์” (Science) ทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ถูกนำเข้ามาจากโลกตะวันตกแทบทั้งสิ้น หนึ่งในนั้นคือ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ที่ย่างก้าวเข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงภายใต้การปกครองของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่ให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรการแสวงหาทรัพย์สินเพื่อพิทักษ์รักษาระบอบนี้ โดยมีได้แลเห็นและให้ความสำคัญกับการผลิตและประสิทธิภาพ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549a, หน้า 9) สามารถกล่าวได้ว่าพระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค 2405-2479)

เป็นบุคคลแรกที่พยายามเผยแพร่วิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองในประเทศไทย โดยได้นำเสนองานเขียนในทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ 2 เล่ม คือ ทรัพย์ศาสตร์ ขั้นต้น เล่ม 1 และเล่ม 2 จัดได้ว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์เล่มแรกในชื่อภาษาไทย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2551, หน้า 4-5) และฉบับแรกของประเทศไทย โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอวิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย และหวังใจว่า จะใช้เป็นรากฐานในการนำไปสู่การพัฒนาประเทศต่อไป แต่หากพิจารณาเนื้อหากันอย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่าเป็นงานเขียนที่ค่อนข้างก้าวหน้าในยุคนั้น เพราะพูดถึงความยากจน การจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ การขูดรีด การเอารัดเอาเปรียบ เพื่อหวังให้เศรษฐกิจเจริญตามอย่างชาติตะวันตก ที่ตนได้พบเห็นมา แต่การเสนอความคิดเห็นที่ก้าวหน้าดังกล่าวในขณะนั้นสร้างความไม่พอใจพระทัยให้กับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง โดยทรงมองว่าหนังสือทรัพย์ศาสตร์สร้างความแตกแยกให้กับคนไทย และทรงนิพนธ์งานเพื่อวิจารณ์หนังสือทรัพย์ศาสตร์ดังกล่าว ในวารสารสมุทสาร การวิจารณ์โดยประมุขของรัฐดังกล่าว ส่งผลให้ไม่มีปัญญาชาคนใดหาญกล้าเขียนงานที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์อีก กระทั่งสมัยรัชกาลพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ออกกฎหมายอาญาห้ามมิให้เขียนและสอนหนังสือเศรษฐกิจ

จนกระทั่งมีการยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2460 มีการตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้น การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์มีเพียงวิชาเดียว คือ ทฤษฎีมูลค่าและการค้าระหว่างประเทศ ครั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การห้ามสอนและเขียนตำราเศรษฐศาสตร์ก็ได้ถูกยกเลิกไป ด้วยอุดมการณ์ของระบอบการปกครองใหม่ โดยได้มีการสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ขึ้นในปี พ.ศ. 2478 (ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2547, หน้า 15) กำหนดให้นักศึกษากฎหมายทุกคนจะต้องวิชาเศรษฐศาสตร์ 2 รายวิชา คือ ลัทธิเศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์ แต่หลังจากนายปรีดี พนมยงค์ ถูกกล่าวหาว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของเขาเป็นคอมมิวนิสต์ และเกิดการรัฐประหาร ของกองทัพบก ปี พ.ศ. 2490 ที่โค่นการปกครองของฝ่ายพลเรือน (ทักษ์ เจลิมเตียรณ, 2552, หน้า 29) ก็ถือเป็นการปิดฉากวิชาเศรษฐศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง ด้วยบรรยากาศที่เป็นเผด็จการ

หลังรัฐประหาร 2490 มีส่วนผลักดันให้นักศึกษาหันมาศึกษาเศรษฐศาสตร์นอกสถาบันโดยผ่านทางปัญญาชน นักคิด นักเขียน ที่ส่วนใหญ่เป็นนักหนังสือพิมพ์อาชีพ ส่งผลให้ในมุกกลับ ปี พ.ศ. 2490 ถือเป็นช่วงที่คึกคักและการฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยมีเวทีเผยแพร่งานเขียนที่สำคัญ คือ นิตยสารอักษรศาสตร์ โดยมีบรรณาธิการคนสำคัญ คือ สุภา ศิริमानนท์ โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การเผยแพร่ทฤษฎีที่แปลจากงานของ โซเวียต จีน และมาร์กซิสต์อังกฤษ ทำให้ช่วงดังกล่าวนี้แบ่งบานไปด้วยงานเขียนที่สำคัญ เช่น ไทยกึ่งเมืองขึ้นของ อรรถวิทย์ พรหมชมพู วิวัฒนาการของสังคม ของกุหลาบ สายประดิษฐ์ แคปิตลิสต์ ของสุภา ศิริमानนท์ โฉมหน้าศักดินาไทยในปัจจุบัน ของ จิตร ภูมิศักดิ์ แต่ในบรรดางานเขียนในช่วงนี้ทั้งหมดมีสองงานที่ส่งแรงสะท้อนต่อวงวิชาการศึกษาไทยเป็นอย่างยิ่ง คือ งานแคปิตลิสต์ ของสุภา ศิริमानนท์ งานชิ้นนี้ สุภา พุ่มเทวีใช้เวลาถึง 9 ปี ในการศึกษาค้นคว้ามาร์กซิสต์ด้วยตนเองโดยไม่ผ่านพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เป็นตำราเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์เล่มแรกของประเทศไทย ซึ่งเป็นการวางรากฐานทางความคิดและวิธีวิทยาที่สำคัญ ขณะที่องงาน คือ โฉมหน้าศักดินาไทยในปัจจุบัน ของจิตร ภูมิศักดิ์ ที่สร้างแรงกระแทกอย่างแรงต่อการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย โดยใช้วิธีวิทยาในการวิเคราะห์แบบมาร์กซิสต์ซึ่งยังไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน ทำให้วงวิชาการประวัติศาสตร์ไทยที่ตายซากฟื้นคืนชีพกลับมามีชีวิตชีวาอีกคำรบหนึ่ง และที่สำคัญยังส่งผลให้สังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ หันมาสนใจศึกษามาร์กซิสต์และวิธีวิทยาแบบมาร์กซิสต์อย่างจริงจัง ยุค 2490 นี้จึงถือเป็น "ยุคทอง" ของเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย

แต่ความรุ่งโรจน์ของแสงสว่างทางภูมิปัญญาเศรษฐศาสตร์การเมืองไทยก็ต้องปิดฉากลงอีกครั้ง เมื่อเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยขุนศึกคูใจ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้เกิดการหมุนหัวเห็กรัฐนาวาที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับความทันสมัยโดยการพัฒนาประเทศตามอย่างโลกตะวันตก โดยการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การขยายตัวของระบบเงินตรา ทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางสังคม (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2555, หน้า 214) นำระบบเศรษฐกิจไทยเป็นส่วนหนึ่งของระบบ

เศรษฐกิจโลก ภายใต้การจูงจุมุกของสหรัฐอเมริกา นอกจากด้านเศรษฐกิจยังรวมไปถึงการครอบงำทางภูมิปัญญาในรูปของการวิจัย สถาบันการศึกษา ความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่แปรสภาพมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตนักเทคนิคที่มีความคิดค้นแบบเชี่ยวชาญในเฉพาะสาขาวิชาของตนเอง โดยไม่ผลิตนักคิดที่มีความลุ่มลึกรอบรู้ การพัฒนาอย่างตะวันตกดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน มองความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องผลประโยชน์แบบตัวใครตัวมัน จุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจคือมุ่งเอากำไรสูงสุด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และศิริพรยอดกมล, 2543, หน้า 38) เกิดปัญหาต่อเนื่องทางสังคมมากมาย จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านโดยนิสิตนักศึกษา ประชาชน กระทั่งเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 แม้จะเป็นเพียงเหตุการณ์ที่กำจัดผู้นำเลวได้แต่ก็มิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอันอยู่ดีตรม แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นการผลักดันให้นักศึกษา ปัญญาชน ส่วนหนึ่งมีโอกาสได้รับรู้ถึงปัญหาของมวลชนผู้ยากไร้ ซึมซับความทุกข์ยากของมวลชนผู้ยากไร้อย่างแท้จริงมิใช่อยู่บนหอคอยงาช้างดังเช่นที่ผ่านมา และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในเดือนตุลาคม 2516 ดังกล่าวถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการกลับคืนมาของประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2554, หน้า 177) อีกครั้งหนึ่งและ

เสรีภาพที่แบ่งบานในยุคนี้ มีการต่อต้านการพัฒนาแบบทุนนิยมในทุกรูปแบบ นำไปสู่การหันกลับไปหาภูมิปัญญาชาวยิ่งอกงามในยุคทอง คือ งานในปี พ.ศ. 2490 ที่ถูกนำมาตีพิมพ์และศึกษากันใหม่ เช่น แคปิตะลิสม์ ของสุภาศิริมานนท์ โคมหน้าคักดินาไทยในปัจจุบัน ของจิตร ภูมิศักดิ์ เศรษฐศาสตร์การเมือง ของธีระ วรเมธ เศรษฐศาสตร์เพื่อมวลชน ของวิภาช รัชชาวาที ในส่วนของงานแปล เช่น หลักลัทธิมาร์ก-เลนิน หลักเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์เบื้องต้น ที่แปลโดยทวี หมั่นนิกร แรงงาน ค่าจ้าง และเงินทุน แปลโดย สมชาย เม่นแย้ม นอกจากนี้ยังมีงานสรรนิพนธ์ของ เหมมา เจือตุง ไชจิมีนทร์ เซ ภูวารา เป็นต้น (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549a, หน้า 15) ความตื่นตัวของนักศึกษามูลฐานที่เปิดกว้างดังกล่าวทำให้การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองเฟื่องฟู โดยเฉพาะแนวคิดมาร์กซิสต์ที่เสนอเรื่อง การขูดรีด การเอารัดเอาเปรียบ มูลค่าส่วนเกิน ความเลวของระบบทุนนิยม ส่งผลให้เกิดปัญหาเชิงสร้างสรรคที่สำคัญคือ

ด้วยลักษณะดังกล่าวเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงกลายเป็นคู่แข่งทางความคิดของเศรษฐศาสตร์แบบทุนนิยม หรือเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันความแบ่งบานทางภูมิปัญญาของเศรษฐศาสตร์การเมืองก็ต้องมาสะดุดหยุดลงอีกครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ที่เป็นจุดดำทางประวัติศาสตร์ไทย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2550, หน้า 208) ทำให้เผด็จการทหารกลับมาเรืองอำนาจอีกครั้ง ส่งผลให้มีการประกาศรายชื่อหนังสือต้องห้ามจำนวนมากหนึ่ง ในนั้นคือหนังสือที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมอยู่ด้วย รวมถึงการกวาดล้างปัญญาชน นิสิต นักศึกษา ที่มีความคิดซ้ายต้องหนีเข้าป่าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจับอาวุธต่อสู้กับอำนาจรัฐ ภายหลังบรรยากาศคลี่คลายหลายมหาวิทยาลัยปรับแนวทางการเรียนการสอน ในปีเดียวกันนั่นเอง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้เปิดให้มีการบรรยายวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง สำหรับนักศึกษาเป็นครั้งแรก โดย ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ซึ่งเป็นที่นิยมของนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐศาสตร์การเมืองมีหลักการขั้นพื้นฐานในการมองโลก มองสังคม ประวัติศาสตร์ อยู่บนฐานของวิชาการ การวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคม

กระทั่งการบริหารงานประเทศในช่วงปลายปี พ.ศ. 2520 ภายใต้นำของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้มีการสร้างบรรยากาศในทางการเมืองให้ดูมีเสรีภาพในทุกด้านมากขึ้นกว่าเดิม ภายใต้อายุคนสำคัญ คือ “เราไม่มีเวลาทะเลาะกันอีกแล้ว” ทั้งนี้ก็เพื่อเรียกร้องให้ทุกคนร่วมมือกันพัฒนาประเทศไทย แต่ก็มีได้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจการเมืองที่สะสมมาเป็นเวลานาน ส่งผลให้เกิดการเรียกแขกทางวิชาการไปโดยปริยายคือ สภาดังกล่าวผลักดันให้นักวิชาการในมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งทำการวิพากษ์วิจารณ์ และเสนอทางออกให้กับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านทางสื่อมวลชนสำคัญ คือ หนังสือพิมพ์รายวัน กลุ่มดังกล่าว คือ กลุ่มอาจารย์เศรษฐศาสตร์จุฬาฯ จนในช่วงปี พ.ศ. 2522 การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองก็เริ่มปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อมีการตั้งกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2544, หน้า 226-227) ทำให้โด่งดังเป็นที่รู้จัก โดยใน

กลุ่มส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์จุฬาฯ นำขบวนโดย ดร.วรินทร์ วงศ์หาญเซวาร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งคณบดีในขณะนั้น เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเศรษฐศาสตร์มิติคนสำคัญของประเทศไทย และนอกจากนี้ยังมี ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ดร.สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ ที่มีความเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ส่วนคนสุดท้ายคือ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ซึ่งถือเป็น 1 ใน 4 เสือ สำคัญในการก่อตั้งสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองจุฬาฯ เป็นนักวิชาการจำนวนน้อยที่ได้รู้เรียนมาทางเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยตรง โดยมีกิจกรรมทางปัญญาที่สำคัญของกลุ่มคือ การผลิตงานและกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จนขยายไปสู่สถาบันที่สำคัญอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเฉพาะการเสนอบทความของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ เรื่อง “ระบบเศรษฐกิจสังคมไทย กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา” ในช่วงปี พ.ศ. 2522 ส่งผลให้เกิดความคึกคักในทางปัญญาเนื่องจากปัญญาชนทั้งในเมืองและในป่ากำลังให้ความสนใจกับยุทธศาสตร์และทิศทางในการพัฒนาประเทศ หลังจากนั้นเศรษฐศาสตร์การเมืองก็เป็นที่ยอมรับและพัฒนามาเป็นลำดับ จนกระทั่งปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนถึงระดับปริญญาบัณฑิต ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ประวัติภูมิหลังของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ เข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาในต่างประเทศ คือ ประเทศเยอรมนี ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี โท เอก ช่วงปี พ.ศ. 2503-2514 โดยในระดับปริญญาตรี โท เลือกเรียนสาขาวิชาสังคมวิทยา คณะเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปริญญาเอก เลือกเรียนสาขาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม คณะเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮัมบวร์ก ทั้งสามปริญญา โดยหลังสำเร็จการศึกษาเริ่มทำงานในตำแหน่ง เจ้าหน้าที่วิเคราะห์แผนและนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ก่อนจะโอนย้ายจากตำแหน่งดังกล่าว มาสังกัดเป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญในฐานะ 4 เสือผู้ร่วมก่อตั้งสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองจุฬาฯ มีส่วนในการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมมวลชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของสังคมประเทศชาติมาโดยตลอดอย่างต่อเนื่อง ผลิตงานเขียนจำนวนมาก

ทั้งในรูปของ ตำรา บทความทางวิชาการ ดร.ปรีชา เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการวางรากฐานให้กับเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับ ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ทางเศรษฐศาสตร์การเมือง จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ แต่ด้วยความเป็นนักวิชาการชั้นเยี่ยม ดร.ปรีชา ยังคงทำงานทางวิชาการและทำกิจกรรมทางปัญญาอย่างต่อเนื่อง ทำหน้าที่บรรยายให้ความรู้ นักศึกษาตามมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ ทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมือง และที่สำคัญยังคงผลิตงานเขียนทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันจะชราภาพตามกฎแห่งสังขารม ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นกำลังสำคัญให้กับ สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่จัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์การเมือง ทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก

สรรพลิขิตของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ผลิตผลงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปของ ตำรา บทความทางวิชาการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517-ปัจจุบัน (2557) ผลงานทั้งหลายสามารถจำแนกได้ตามปี พ.ศ. ที่ผลิตผลงานนั้น ๆ ดังนี้

พ.ศ. 2517

- แนวทางการวางแผนพัฒนาภาคและเขตล้าหลัง

พ.ศ. 2519

- บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยความแตกต่างระหว่างชนบทกับเมืองในสังคมไทย
- ปัญหาความยากจนในชนบทและการกระจายรายได้

พ.ศ. 2520

- การปฏิรูปที่ดินและโครงการเกษตรกรรมกับปัญหาแรงงานชนบท
- การกระจายรายได้และแนวทางการพัฒนาภาคและท้องถิ่น

พ.ศ. 2521

- ทางเดินของชานาไทย

- บทวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยปัญหาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน
- ยุทธศาสตร์ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาชนบท
- เศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อเสถียรภาพหรือการเปลี่ยนแปลง
- หลักการวางแผนพัฒนาชน
- ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน
- บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับชาวนาไทย
- ปัญหาการสร้างสรรค์องค์กรของชาวนา ชาวไร่ ในสังคมชนบทของประเทศไทย

พ.ศ. 2522

- ปัญหาชาวนากับการเมือง : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง
- ความคิดพื้นฐานของทฤษฎีสังคมและหลักการพัฒนาสังคม
- การปฏิรูปที่ดินและโครงสร้างเกษตรกรรมกับปัญหาแรงงานชนบท
- การวิเคราะห์ปัญหาแรงงานชนบทไทย
- ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยจักรวรรดินิยม
- ระบบเศรษฐกิจ สังคมไทย กึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา
- สังคมเมืองของประชาชน : แนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาเมือง
- Regional Planning and Rural Development In Thailand : a radical analysis.

พ.ศ. 2523

- บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์ไทย
- การศึกษาเศรษฐศาสตร์เพื่อชีวิตและสังคม
- การปฏิวัติสังคม
- แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง

- บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทย
- Political Economy of Development Strategies.
- วิจารณ์หนังสือ : ทำไมคนจนถึงยังยากจนอยู่ หรือความอับจนของการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

พ.ศ. 2524

- ปรัชญาและวิธีการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง
- ไปแลนด์ : เศรษฐศาสตร์สังคมนิยมกำลังวิกฤติ
- ไปแลนด์ : ความขัดแย้งทางสังคม บทวิพากษ์ทฤษฎีสังคมนิยมมาร์กซิสต์
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อใคร : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง
- ลัทธิมาร์กและสังคมนิยม : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง
- เวียดนาม : สงคราม สันติภาพ และสังคมนิยม
- การขยายตัวของทุนนิยมในชนบทไทย
- ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างโซเวียตกับเวียดนาม
- ปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตย
- จุดขัดแย้งบางประการของการพัฒนาชนบทไทย
- จุดแห่งนโยบายทางประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา
- ให้ทัศนะ แผน 5 เพื่อความมั่นคง

พ.ศ. 2525

- การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของประชาชนและอนาคตสังคมไทย
- พัฒนาการสังคมเมืองและระบบสังคมนิยม-วิเคราะห์เปรียบเทียบ

พ.ศ. 2526

- ปาฐกถา บริดี พนมยงค์ กับแนวความคิดทางเศรษฐกิจ
- ทฤษฎีและการศึกษาเศรษฐศาสตร์สถาบันและประวัติศาสตร์ในทศวรรษที่ 1980

- วิกฤติการณ์ของสังคมนิยมโซเวียต : บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์สังคมนิยม
- วิจารณ์หนังสือ : เศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาชนจีน
- ความแปลกแยกและปัญหามนุษยธรรมในระบบสังคมนิยม
- ปรีดี พนมยงค์กับแนวความคิดทางเศรษฐกิจ
- คาร์ล คอร์ช และวิกฤติการณ์ของลัทธิมาร์กซ์
- มาร์กซิสต์กับนักศึกษามหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2527

- ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแนวความคิดทางความเป็นจริงและอุดมการณ์ของระบบเศรษฐกิจ
- ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐ
- สัมภาษณ์พิเศษ ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

พ.ศ. 2528

- อนาคตเศรษฐกิจการทหารของสหภาพโซเวียต บทวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์สังคมนิยมยุค Star Wars

พ.ศ. 2529

- ปัญหามนุษยธรรมในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสมัยใหม่
- แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของอาจารย์ป๋วย
- โลกชีวิตและระบบ : มิติใหม่ของการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง

พ.ศ. 2530

- การหลุดพ้นจากวิกฤติการณ์แห่งการพัฒนา : ปรัชญาเศรษฐศาสตร์สังคมนิยมของชาวพุทธ

พ.ศ. 2531

- ถัมมิกเศรษฐศาสตร์ : ปรัชญาเศรษฐศาสตร์สังคมนิยมของชาวพุทธ

พ.ศ. 2532

- แบบจำลองสังคมนิยมใหม่ : วิถีแห่งนิเวศและชุมชนพึ่งตนเอง

- เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยอำนาจ

พ.ศ. 2533

- สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาในทศวรรษหน้าของไทย

พ.ศ. 2534

- การอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวทางการปฏิบัติการของท้องถิ่น
- เศรษฐศาสตร์แนวมนุษยนิยม

พ.ศ. 2535

- บนเส้นทางแห่งอหิงสธรรม : เศรษฐศาสตร์ของคานธี-สัตยาเคราะห์ และสรวโทย
- เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ : ความเสมอภาคและความยุติธรรม

พ.ศ. 2536

- รัสเซียยุคเยลต์ซิน : บนเส้นทางประชาธิปไตยหรืออำนาจนิยม
- สัมภาษณ์สิ่งแวดล่อม

พ.ศ. 2538

- เศรษฐศาสตร์การเมือง : โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบและการเปลี่ยนแปลง
- สิ่งแวดล่อมและการพัฒนา

พ.ศ. 2540

- ขยายพรหมแดนความรู้ใหม่ : จากเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล่อมสู่นิเวศเศรษฐศาสตร์

พ.ศ. 2541

- นิเวศเศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง

พ.ศ. 2542

- ยุทธศาสตร์แห่งอนาคตและทางเดินชาวนาไทย
- เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล่อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของ ดร.ปรีดี พนมยงค์

- แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของอาจารย์
- สิ่งแวดล้อมในสหัฐวรรษหน้า : กระแสไทย กระแสโลก
- การเคลื่อนไหวสังคมแนวใหม่
- แนวคิดและความไฝ่ฝันของ 14 นักคิดอาวุโสของไทย: บทวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

พ.ศ. 2543

- ปัญหาและทางออกของเกษตรกรรมภาคเหนือ
- สิ่งแวดล้อมและปัญหาการค้าระหว่างประเทศ

พ.ศ. 2555

- รื้อถอนการพัฒนาความยั่งยืนทางนิเวศและความยุติธรรมทางสังคม : บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์การเมือง

พ.ศ. 2557

- เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์

จะเห็นได้ว่างานเขียนของ ดร.ปริชา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2517-ปัจจุบัน (2557) มีลักษณะเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลง ตามความเป็นจริงของโลกและสังคม โดยงานเขียนยุคแรก ๆ ในช่วงทศวรรษที่ 2520 สารคดีสำคัญของงาน จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิเคราะห์โครงสร้างทางเศรษฐกิจ-การเมือง การวางแผน การพัฒนา เป็นส่วนใหญ่ ในช่วงทศวรรษที่ 2530 เป็นช่วงที่อยู่ในความสับสนทางความคิด กล่าวคือ ปฏิเสธการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ในขณะเดียวกันก็ผิหวังกับการต่อสู้แบบสังคมนิยม นำไปสู่การเคลื่อนไหวทางความคิดในประเด็นใหม่ ๆ เช่น อหิงสกรรม สิทธิสตรี สิทธิมนุษยชน ในไทย ดร.ปริชา ได้ใช้ทุนเดิมของสังคมไทยนั่นคือ พุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับแนวคิดมาร์กซิสต์ สำหรับสาระสำคัญของงานในช่วงนี้จึงเป็นเรื่องศาสนาและจริยธรรมเป็นหลัก ในช่วงทศวรรษที่ 2540 การพัฒนาอย่างบ้าคลั่งของระบบทุนนิยมก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้งานในช่วงนี้มีเนื้อหาสาระที่สำคัญมุ่งไปที่เรื่องของสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยาเป็นหลัก กระทั่งนับ

ตั้งแต่ ช่วงทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา ความโกลาหลของโลกในยุคปัจจุบันที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปมากมายทางวิชาการ เช่น โลกยุคหลังสมัยใหม่ (The Postmodern World) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, 2549, หน้า 2) แต่คำที่คุ้นเคยคือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ไม่เฉพาะแต่ในด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ทำให้ญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีความรู้เดิม (ลักษณะวัตต์ ปาละรัตน์, 2553, หน้า 3) วิธีวิทยาเดิม (Methodology) เดิมไม่สามารถอธิบาย ตอบคำถามทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง นำไปสู่การเสนอแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาทางเลือก เรียกอีกอย่างว่า กระแสรอง เช่น แนวคิดโพสต์โมเดิร์น (Post Modern) ศาสตร์แห่งการวิพากษ์ (Critically Oriented Science) (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2557, หน้า 183) ของสำนักแฟรงค์เฟิร์ต เป็นต้น ส่งผลให้งานของ ดร.ปรีชา ในช่วงนี้ก็ปรับเปลี่ยนไปสู่กระแสที่หลากหลาย ดังกล่าวด้วยเพื่อเปิดพื้นที่ในการทางภูมิปัญญา

บทวิพากษ์ผลงานและความคิดของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

“เมื่อสุราออกฤทธิ์ วิชาการก็ออกรส : วิวาทะระหว่างลูกศิษย์แปลกหน้ากับปรีชาจารย์”

- ลูกศิษย์แปลกหน้า: อาจารย์คับผมคิดว่าเรากำลังติดกับดักความคิดตัวเองประเทศไทยเลยขาดนักคิด มีแต่นักเทคนิค เพราะญาณวิทยาที่สำคัญมิใช่มีเพียง การอ่าน การวิจัย หากแต่แหล่งสำคัญอีกอย่างคือ การตั้งคำถาม ถกเถียง วิพากษ์ ทำทลาย ความรู้ทั้งเก่าและใหม่ รวมถึงอาจารย์ด้วย จึงจะเป็นการสาดแสงรอบทางปัญญา อาจารย์คิดว่าอย่างไรครับ

- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์: ใช่ คุณจะต้องตั้งคำถาม ถกเถียง วิพากษ์ ทำทลาย ความรู้ทั้งหมดรวมทั้งผม เพราะมิฉะนั้นหากคุณสยบยอมอย่างเชื่อง ๆ ทั้งคุณและผมก็จะตายไปพร้อมกับอภิมหาเรื่องทั้งหลายทั้งปวง

ปริชา เปี่ยมพงศ์สาน (ชายชราผู้ปลุกปัญญาให้ลูกศิษย์และสังคม)

ณ ริมชายหาดบางแสน 03-ตุลาคม-2557

ในส่วนนี้เป็นการวิพากษ์ผลงานและความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของ ดร.ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ โดยในการวิพากษ์ตั้งอยู่บนรากฐานของคำถามที่สำคัญ 3 ประการคือ พื้นฐานทางความคิดเป็นมาอย่างไร อะไรคือแนวความคิดที่ต้องการนำเสนอ และสุดท้ายคือ ปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวยังคงความสำคัญอยู่หรือไม่อย่างไร

1. พื้นฐานทางความคิดเป็นมาอย่างไร : พื้นฐานทางความคิดเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะสะท้อนความเป็นรากเหง้าตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังที่ได้กล่าวไว้ในประวัติภูมิหลังว่า ดร.ปริชา ได้รับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรี โท เอก ในสาขาเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา จากมหาวิทยาลัยอัมบุร์ก ประเทศเยอรมนี ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีความเป็นเลิศทางด้านปรัชญา ผลิตนักปรัชญาชั้นนำของโลกหลายคน เช่น เฟรดเดอริค นิชเซ่ แม็ก เวเบอร์ โดยเฉพาะคาร์ล มาร์ก (Karl Marx) นักปรัชญาคนสำคัญของศตวรรษที่ 19 (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2548, หน้า 506) ความคิดของนักปรัชญาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อสังคมโลกเป็นอย่างยิ่ง ประเทศเยอรมนีนั้นสถาบันอุดมศึกษาจะมีความใส่ใจกับสังคมหรือเรียกอีกอย่างว่าสถาบันอุดมศึกษาในเยอรมนีเป็น “วิศวกรสังคม” และที่สำคัญเยอรมนีมีลักษณะเฉพาะที่สำคัญหรือที่เรียกอีกอย่างว่า “สันดานประจำชาติ” คือ การมีจิตวิญญาณที่วิพากษ์วิจารณ์ โดยถือว่าการวิพากษ์วิจารณ์สังคมของปัญญาชนถือเป็นลมหายใจของระบบ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2549b, หน้า 189) และนอกจากนั้นชาวเยอรมันยังเป็นคนที่ขยันขันแข็ง มีความวิริยะอุตสาหะมาก เกรตทง มีวินัยเข้มงวด กวดขันกับตนเองและคนอื่น ๆ (อมร รักษาสัตย์, 2543, หน้า 242) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มีส่วนอย่างมากในการหล่อหลอมพื้นฐานทางความคิดทางวิชาการของ ดร.ปริชา ขณะเดียวกันหากพิจารณาเจาะจงไปที่การศึกษาในยุโรปโดยเฉพาะเยอรมนีคือ ทฤษฎีที่เรียนจะเป็น Grand Theory ที่เน้นหนักทางปรัชญาสังคมมิใช่เน้น Empirical หรือเชิงประจักษ์อย่างสหรัฐอเมริกา ดังเช่นที่นักเศรษฐศาสตร์จากประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายรวมถึงประเทศไทยที่ไปว่าเรียนมาที่เชื่อในกรอบคิดทฤษฎีเชิงประจักษ์อันเป็นเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (วิทยากร เชียงกุล, 2542, หน้า

71-72) ในแง่นี้ทำให้เห็นได้ว่าเพราะเหตุใดงานของ ดร.ปริชา จึงไม่ใช่การวิจัยเชิง Empirical และค่อนข้างมีความหลากหลายทางทฤษฎี และที่สำคัญหลังสำเร็จการศึกษากลับมาจากเยอรมนี ดร.ปริชา เข้าทำงานในสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในตำแหน่งเศรษฐกรโท และถูกย้ายไปอยู่ภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา ทำให้มีโอกาสสัมผัสกับชาวบ้านชนบทต่างจังหวัด ได้รู้ได้เห็นความทุกข์ยากของชาวบ้าน ในแง่นี้ทำให้ ดร.ปริชา ได้เปรียบในแง่ของการประสานทฤษฎีที่ได้ร่ำเรียนมา กับ ประสบการณ์จริงที่ได้รับในระหว่างทำงานอยู่ภาคใต้ ประกอบกับช่วงดังกล่าวเป็น ยุคเสรีภาพแบ่งบานหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ทำให้ ดร.ปริชา มีโอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างเต็มที่

2. อะไรคือแนวคิดสำคัญที่ต้องการนำเสนอ: แนวความคิดสำคัญที่ ดร.ปริชา ต้องการนำเสนอหากพิจารณาจากผลงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517-ปัจจุบัน (2557) สามารถจัดกลุ่มและแบ่งออกเป็น 3 ยุคที่สำคัญ ๆ คือ

ยุคในคอก : คอกในที่นี้ หมายถึง ชนบทธรรมเนียมประเพณีทางวิชาการโดยทั่วไปที่สังคมมองและยอมรับว่าเป็นสิ่งปกติเป็นเรื่องปกติ และยอมรับได้ เกษียร เตชะพีระ ได้แยกคอกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ คอกที่แยกนักวิชาการออกจากสังคม คอกที่แยกนักวิชาการออกจากประชาชน และ คอกที่แยกนักวิชาการจากการเมืองต่อต้านระบบ (เกษียร เตชะพีระ, 2553, หน้า 121) ตัวอย่างงานยุคในคอก เช่น แนวทางการวางแผนพัฒนาภาคและเขตล้าหลัง ปัญหาความยากจนในชนบทและการกระจายรายได้ เป็นต้น ทำให้ความคิดของยุคในคอกที่ ดร.ปริชา ต้องการนำเสนอเรื่องนี้ไม่พ้นเรื่องการวิเคราะห์โครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง การวางแผน การพัฒนา ซึ่งเป็นความคิดหลักที่สนใจในขณะนั้น

ยุคข้างคอก : เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมระหว่างประเทศมากมาย น้อยคนที่จะคิดว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็วและขนานใหญ่ในความสัมพันธ์ระหว่างตะวันตกและตะวันออกในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1988-1991 และยิ่งน้อยคนไปอีกที่จะคิดว่าสหภาพโซเวียตจะล่มสลายในปลายปี ค.ศ. 1991 (สมพงษ์ ชูมาก, 2555, หน้า 403) ประกอบกับบรรยากาศภายในประเทศที่มีลักษณะเปิดมากขึ้น แต่ปัญหากลับทวีความรุนแรงมากขึ้น

ทำให้ปัญญาชนปฏิเสธการต่อสู้แบบสังคมนิยมและแนวคิดมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิม หันไปหาแนวทางอื่น ๆ ที่จะช่วยให้คำตอบกับการอธิบายปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น แนวคิดอหิงสธรรม สิทธิสตรี สิทธิมนุษยชน จริยธรรม และนิเวศวิทยาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary or Multidisciplinary) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 214) แนวคิดเหล่านี้เข้ามาเป็นทางเลือกข้างคอกของโลกทางวิชาการ ส่งผลให้แนวความคิดในยุคนี้ของ ดร.ปริชา ต้องการนำเสนอสิ่งที่หนีห่างจากคอกทางวิชาการกระแสหลัก แต่ก็ไม่ถึงกับละทิ้งขนบเดิมทางวิชาการเสียทั้งหมด เช่น ธัมมิกเศรษฐศาสตร์ บนเส้นทางอหิงสธรรม เป็นต้น ความคิดหลักของ ดร.ปริชา ในยุคข้างคอกจึงเป็นเรื่อง จริยธรรม ระบบนิเวศวิทยา และการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2543, หน้า 4) เป็นด้านหลัก

ยุคนอกคอก : กล่าวคือ ยุคปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะแตกต่าง หลากหลาย ซับซ้อน และไกลหลาย (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553, หน้า 36) สร้างปัญหาให้กับการศึกษาสังคมศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ในการอธิบาย ทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลง ซับซ้อน และหลากหลาย ส่งผลให้ญาณวิทยา วิธีวิทยา และแนวคิดทฤษฎีเดิมมีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์เกิดสภาวะไร้ผู้นำทางทฤษฎี ซึ่งรวมถึงแนวคิดทฤษฎีมาร์กซิสต์ ในระดับสากล ทำให้เกิดสำนักทฤษฎีวิพากษ์ นั่นคือ สำนักแฟรงค์เฟิร์ต (Frankfurt School) ซึ่งมีนักคิดที่มีชื่อเสียงหลายท่านโดยเฉพาะ เจอเกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) ที่เป็นนักวิพากษ์ตัวจริง (สุรพงษ์ ใสธนะเสถียร, 2556, หน้า 363) เพื่อแก้ไขปัญหามรดกผู้นำของมาร์กซิสต์ดั้งเดิม ด้วยความเป็นนักวิชาการชั้นเยี่ยม ดร.ปริชามีได้ปล่อยตัวเองให้ตกชากไปตามอายุขัย หากแต่ยังคงศึกษาค้นคว้าและติดตามความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวจึงแก้ไขปัญหาสภาวะไร้ผู้นำของเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะกระแสหลัก โดยการเปิดรับเอาแนวคิดทฤษฎีทางเลือกอันเป็นกระแสนงที่กำลังมาแรงมาปรับใช้ในงาน เช่น Critical Theory Feminist Theory Post Modern Post Structure และสกุลคิดร่วมสมัยอื่น ๆ จะเห็นได้จากงาน เรื่อง รื้อ

ถอนการพัฒนาความยั่งยืนทางนิเวศและความยุติธรรมทางสังคม : บทวิพากษ์ เศรษฐศาสตร์การเมือง และเศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์ ที่ยึดแน่นไปด้วยแนวความคิดคิดจากสกุลคิดสายฝรั่งเศษมากมายในงาน ความคิดหลัก ในยุคนอกคอกจึงเป็นการนำเสนอให้กลับไปทบทวน กววิทยา ญาณวิทยา วิถีวิทยา และหน่วยในการศึกษาใหม่เพื่อปรับตัวมิให้ตกขอบความรู้ในโลกยุคหลังสมัยใหม่

3. ปัจจุบันแนวความคิดที่นำเสนอยังคงความสำคัญอยู่หรือไม่ :

สามารถกล่าวได้ว่าแนวความคิดของ ดร.ปริชา ทั้ง 3 ยุคคือ ในคอก ข้างคอก และนอกคอก ยังคงความสำคัญและมีอิทธิพลอยู่กระทั่งปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันสามารถกล่าวได้ว่า แนวความคิดปัจจุบันของ ดร.ปริชา เบี่ยมพงศ์สานต์ คือ **ยุคหรือสร้าง (คอก) ใหม่**: สิ่งที่น่าสนใจในยุคปัจจุบันคือ สังคมที่มีจำนวนประชากรมากขึ้น สิ่งแวดล้อมธรรมชาติถูกใช้ไปจนเสื่อมโทรม (สุภางค์ จันทวานิช, 2553, หน้า 319) ในด้านของระบบเศรษฐกิจก็มักคำนึงถึงแต่การผลิตสินค้าและบริการเพื่อขายหรือส่งออก ตลาดหุ้น ดอกเบี้ย กำไรขาด และการเจริญเติบโตเป็นหลัก (ยศ สันตสมบัติ, 2556, หน้า 89) เป็นลักษณะสำคัญของการพัฒนาตามแนวทางของตะวันตกซึ่งรวมไปถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าแต่แต่มีจุดมุ่งหมายไปที่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน (ฉลาดชาย, 2545, หน้า 41) ขณะที่มนุษย์ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญในตัวเองอย่างหนึ่งคือกำลังแรงงานแต่ในปัจจุบันแรงงานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ก็เท่ากับว่าคุณลักษณะสำคัญดังกล่าวกลับกลายเป็นศัตรูของมนุษย์เองภายใต้ระบบทุนนิยม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2555, หน้า 162) สังคมภายใต้สภาวะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะแตกต่าง หลากหลาย ซับซ้อน และไกลหลดงกล่าว จะมีแนวคิดทฤษฎีใดเพียงลำพังที่จะสามารถใช้อธิบายสังคมได้อย่างมีพลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาให้กับการศึกษาสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะความคับแคบของแนวคิด ทฤษฎีและวิถีวิทยาแบบเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่เป็นการศึกษาเศรษฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกา ซึ่งรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจหลายประเด็นคือ การศึกษาเศรษฐศาสตร์แบบอเมริกันเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญ ความคิดของสำนักนีโอคลาสสิก (Neo-Classical Economics) และสำนักเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Keynesian Economics) หากจะมีความรู้เกี่ยวกับ

เศรษฐศาสตร์นอกกระแสบ้างก็เป็นเรื่องเฉพาะตน ส่งผลให้ขาดความตระหนักถึงข้อบกพร่องของแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาเดิม ๆ ละเลยการหาจุดเด่นของแนวคิดทฤษฎีวิทยากระแสรอง ขณะที่การวิเคราะห์ปัญหาที่มีลักษณะแยกปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economics Factors) ออกจากปัจจัยอื่น ๆ ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายที่ไม่คำนึงผลกระทบทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงชะตากรรมของประชาชนส่วนใหญ่ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2546, หน้า 122-124)

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวซึ่งรวมถึงความคับแค้นของ แนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาในการศึกษาเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ดร.ปรีชา มองว่าล้วนแล้วแต่มีต้นตอมาจากที่เดียวกัน นั่นคือ วิกฤติการณ์ของวิธีการมองโลก (Crisis of Perception) คือ โลกทัศน์ วิธีคิด ความเชื่อ หรือพาราไดม์ของเราซึ่งดำรงอยู่ในขณะนี้ล้มเหลวอย่างมากในการสร้างความรู้ความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมและโลกกำลังเผชิญอยู่ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2545, หน้า 40) ประกอบกับตั้งแต่อายุ 60 ปี จนกระทั่งถึงปัจจุบันอายุ 74 ปี (พ.ศ.2557) ดร.ปรีชา ในชีวิตส่วนใหญ่ในโลกทางวิชาการอยู่ในภาคอีสาน เช่น อุบลราชธานี มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ซึ่งเป็นการประสานกันระหว่างการตกผลึกทางความคิดที่สั่งสมความรู้มาเป็นเวลายาวนานกับประสบการณ์จริงในพื้นที่ ส่งผลให้นำไปสู่สิ่งที่ ดร.ปรีชาเรียกว่า “การเสนอจินตนาการใหม่” คือการปรับเปลี่ยนแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาในการแสวงหาความรู้และทำความเข้าใจสังคมในลักษณะของการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาที่หลากหลาย 4 แนวคิดหลักสำคัญ ๆ Post Modern, New Marxism, New Anarchism, Green Buddhist ซึ่งการผสมผสานวิธีวิทยาดังกล่าวสะท้อนถึงอิทธิพลการศึกษาในลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ของสำนักแฟรงค์เฟิร์ต (Frankfurt School) ของเยอรมัน ที่ประกอบไปด้วยนักคิดที่หลากหลายสาขา เช่น ปรัชญา สังคมวิทยา ดนตรีศึกษา จิตวิทยาสังคม ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ไซเบอร์ศึกษา จิตวิเคราะห์ ทฤษฎีวรรณกรรม (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553, หน้า 242) และอื่น ๆ ส่งผลให้ ดร.ปรีชา ปฏิเสธการเข้าสู่ปัญหาทางวิชาการเพียงวิธีเดียวแต่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายในการเข้าสู่ปัญหาทางวิชาการ (Approaches) การวิเคราะห์ปัญหาสังคมร่วมสมัยโดยการวิพากษ์ที่มีทฤษฎีสายมาร์ซิสต์เป็นจิตวิญญาณหรือเป็นแกนหลักของการ

ศึกษา นอกจากนี้อิทธิพลดังกล่าวยังส่งผลถึงชนบการเขียนงานทางวิชาการที่ไม่เหมือนการเขียนงานวิชาการตามประเพณีนิยมทั่วไปที่ไม่เคร่งครัดในรูปแบบแต่เน้นหนักที่สาระทางความคิดและผลกระทบจากความคิดที่นำเสนอสู่สังคมผ่านงานเขียน และยังรวมไปถึงตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ ว่าเป็น “ระบบชั้นชนและขุนนางทางวิชาการ” เป็นระบบที่ไม่ได้ส่งผลอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมนอกจากตัวปัจเจกบุคคลในระบบและตำแหน่งดังกล่าว

สรุป

ทุกแนวคิดทฤษฎีทั้งในสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ล้วนและแต่มีข้อจำกัด เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง หนึ่งในปัจจัยดังกล่าวคือ บริบทที่เปลี่ยนไปตามเงื่อนไขเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า “ตายแล้วพุงนี้ แต่กำลังจะผิงเมื่อวาน” เพราะฉะนั้นการยึดติดอยู่กับแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาเดิม ๆ โดยไม่สนใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขเวลาจึงเป็นข้อจำกัดที่สำคัญของทุกแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมรวมถึงเศรษฐศาสตร์การเมืองด้วยเช่นกัน แต่พลวัตทางทฤษฎีและวิธีวิทยาจะเป็นผลก็ต่อตัวบุคคลมีพลวัตทางความคิดเช่นกัน ด้วยความเป็นปัญญาชนชั้นดีของ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ที่ไม่ยอมยุติกิจกรรมทางปัญญาปล่อยให้ตนเองกลายเป็นไม้ตายซากทางปัญญาด้วยการผลิตผลงานและนำเสนอความคิดใหม่ ๆ สู่สังคมอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2557) ส่งผลให้วงวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองมีความคึกคักตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาซึ่งสนองตอบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและฉับพลันในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2549a). กำเนิดและพัฒนาการของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน **สำนักสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิธีการศึกษาสังคมไทย (4)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2549b). ปรัชญาและแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของอาจารย์ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ใน **สำนักสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.วิธีการศึกษาสังคมไทย (4)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษียร เตชะพีระ. (2553). จิตร ภูมิศักดิ์นักวิชาการนอกคอก ใน **จิตร ภูมิศักดิ์ ปัญญาชนนอกคอก บันทึกคำอภิปราย “สัมมนา 72 ปี จิตร ภูมิศักดิ์” วันที่ 27 กันยายน 2545 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). ความมรวย ความจน ทำบุญกุศลหรือสวัสดิการสังคม. ใน **เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) คนจนไทยในมิติทางสังคม ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และศิริพร ยอดกมลศาสตร์. (2543). แนวคิดเศรษฐกิจแห่งชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย. ใน **เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) ฉบับที่ 15**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2551). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). 100 ปีแห่งการปฏิรูประบบราชการวิวัฒนาการ **ของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์. (2544). **รัฐศาสตร์แนววิพากษ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อึ้งศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2547). **ธรรมศาสตร์การเมืองไทย จากปฏิวัติ 2475 ถึง 14 ตุลา 2516-6 ตุลา 2519**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2549). **รัฐ-ชาติกับ (ความรู้) ระเบียบโลกชุดใหม่**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2552). **การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ**. กรุงเทพฯ: โครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สาน. (2543). **นิเวศเศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยาการเมือง**. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาตำรา ศูนย์บริการเอกสารวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2545). **เศรษฐศาสตร์แห่งความมืด ความมืดของเศรษฐศาสตร์: เดินทางไกลไปสู่ postmodern economics ใน เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน) 14 วิถุติรอบด้านรัฐบาลอุจาด**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชาย รัตนดิถ ฎ กูเกิด. (2557). **ปรัชญาสังคมศาสตร์: การอธิบายทางสังคมรากฐานสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2546). **กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ลักษณะวัต ปลายรัตน์. (2553). **ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิทยาการ เชียงกุล. (2542). **เศรษฐศาสตร์มิติใหม่**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถึทรรศน์.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองภาคพลเมือง สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพงษ์ ชูมาก. (2555). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ ชัยนาม. (2548). **ทฤษฎีการปฏิวัติสังคม ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรพงษ์ ไชยชนะเสถียร. (2556). **การแสวงหาความรู้แบบหลังนวยสมัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ระเปียงทอง.
- อมรรักษ์าศัตย์. (2543). **ประชาธิปไตยในเยอรมนีใน ประชาธิปไตย อุดมการณ์หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2555). **การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นนำไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงพุทธศักราช 2475**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2553). **ทฤษฎีและวิธีวิทยาการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.